

svojim glavnim dedičem — želeč, da bi bilo vir vrlih in vzornih duhovnikov, kakoršnih je pridobil on škofiji ljubljanski. Pridobil jih je pa toliko, da je zamogel postreči ž njimi tudi škofijam sosednim, dasi je pomnožil število duhovnij v škofiji lastni.

Oživel je namreč uže l. 1831. kapitelj novomeški, ter ustanovil več župnij in duhovnij. Tako je na novo ustanovil župniji Dragatuš leta 1854. in Suhor leta 1855. v dekaniji metliški, ter poslal jima vsaki župnika in duhovnega pomočnika. Potem je imenoval duhovnije: Dolenjo Vas l. 1830., Drago l. 1834., Knežak l. 1839. in Studeno l. 1840 župnijam, ter nastavljal pri vsaki župnika in duhovnega pomočnika. Ustanovil je tudi župnije ali samostalne duhovnije z enim duhovnikom: Babno Polje v dekaniji cirčniški, župnija ustanovljena l. 1829.; Topla Reber (Unter-Warmberg) v dekaniji kočevski, župnija ust. l. 1828.; Tujnice v dekaniji kamniški, fara ust. l. 1831.; Gotnica (Göttenitz) v dekaniji kočevski, župnija ust. l. 1845.; Reteče v dekaniji staro-loški, župnija ust. l. 1848.; Nemška Loka (Unter-Deutschau) v dekaniji kočevski, podžupnija ust. l. 1828., od l. 1854. samostalna duhovnija; Zdihovo (Oberskril) v dekaniji kočevski, podžupnija ust. l. 1840.; Žabnica v dekaniji staro-loški, podžupnija ust. l. 1840.; Terboje v dekaniji kranjski, podžupnija ust. l. 1787., zatrta l. 1809., a zopet oživljena l. 1841.; Begunje v dekaniji cirčniški, podžupnija ust. l. 1847.

Težavnim, razhodnim župnijam pa, kjer je pastiroval doslej le en duhovnik, poslal je duhovnega pomočnika, tako: v Adlešiče, Studenec, Borovnico, Kovor, sv. Križ pri Tržiči, Prém, Kamno Gorico, Mošnje, Planino pri Postojni, Sorico, Cerklje v dekaniji krški; v Postojno pa, Mirno Peč, sv. Križ pri Kostanjevici, Kranjsko Goro, Trebelno poslal je še družega in v Št. Jernej tretjega kaplana.

(Dal. prih.)

Zgodovinske stvari.

Česki kralj Karol I.

Spisal Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

Da bi kraljevino česko dobro prevedel proti vsakojakim navalom neprijateljskim, ustanovil je Karol l. 1363. v raznih mestih orožarnic in jih prevedel s potrebnimi ljudmi. Tega leta tudi so se na njegov ukaz postavile javne žitnice, da bi se tako v prihodnje v okom prišlo lakoti.

V tem času so se na novo rotili proti cesarju neprijatelji njegovi in so privabili na svojo stran tudi kralja danskega Valdemarja IV. in pomoranskega vojvodo Bogislava. Ali Karol je raztrgal to zvezo s tem, da se je oženil z Bogislavovo hčerjo Elizabeto. Svatovali so z veliko slovesnostjo v Krakovem v pričujočnosti dveh kraljev, danskega in cipersko-jeruzalemskega, in velikega števila vojvod in knezov. S to ženitvijo je bil utrjen mir med Česko in Poljsko in s posredovanjem Kazimira, kralja poljskega in papeževega nuncijskega, je tudi Ludovik, kralj ogerski, kateri je vsakojakih reči cesarju očitati hotel, obljubil mirovati. O tej četrti ženi Karolovi se pripoveduje ta posebnost, da je bila nenavadno močna, tako da ni samo srebernih ploščekov v svitke zvijala, nego tudi najmočnejše podkve igraje z rokami lomila.

Tega leta je pridobil Karol rodu svojemu mejno grofijo braniborsko, kajti oba mejna grofa Ludovik in Oton, ki sta bila v razporu s svojim bratom Štefanom

bavarskim, zapisala sta cesarju svoje zemlje, če bi brez moških naslednikov umrla. Julija meseca je prišel cesar sam v Branibor in dal priseči zvestobo sebi in svojemu dveletnemu sinu Vaclavu, kateremu je podelil naslov mejni grof.

Še bolj je hotel Karol povišati svojega malega sina s tem, da ga je namenil kronati za kralja českega. Ali modri možje, vzlasti nadškof Ernest, so odsvetovali kralju, in to zbog veljavnih razlogov. Razložili so kralju, da bi težava bila dete držati v poslušnosti, če bi bilo ožarjeno z žarom kraljevske časti. Krona ni prazen obred poleg pravic, ki jej gredó, ima tudi dolžnosti, katerih dete ne more spolnovati. No, vkljub temu je Karol svojo željo dognal in dne 15. junija l. 1363. je bil okronan dveletni Vaclav, in tri dni potem tudi nova cesarica.

Leta 1364. je umrl praški prvi in največi nadškof Ernst, in na njegovo mesto je bil izvoljen od kapiteljna soglasno Janez Očka, do tje škof olomuški, ki je kmalu na to prejel od papeža dostojnost legata svete stolice v škofijah reznanski, bamberski in mišenjski. Pozneje je ta škof bil povišan tudi na kardinala.

Naslednjega leta je obiskal cesar papeža Urbana V. v Avinjouu, vzlasti s tega namena, da bi ga pregovoril, naj se vrne v Rim kot pravo stolico namestnika Kristusovega, k čemur se je ta papež pozneje tudi odločil. Od tam se je podal Karol v mesto Arles, glavno mesto nekdanje kraljevine arelatske, ki je sicer z večine v rokah kralja francoskega bila, ali se je vendar še vedno imenovala med fevdi svete države rimske. Tu se je v spomin na pravo, ki ga je imel kot cesar do te zemlje, dal Karol od tamošnjega škofa okronati za kralja arelatskega, kar se uže 300 let ni bilo zgodilo.

Leta 1368. dne 14. februarja se je rodil cesarju drugi sin, pozneje cesar Sigismund. Tega leta je šel Karol s cesarico na Italijansko, izročivši upravljanje zemlje za časa svoje nenazočnosti nadškofu Janezu. Na Italijanskem se je moral bojevati z močnimi Visconti milanskimi, s katerimi so bili spojeni gospodarji veronski iz rodovine „de la Scala“. Te nasprotnike je moral z orožjem v poslušnost ugnati. Potem se je cesar v Viterbi s papežem Urbanom V. sešel in za slavno peljal v Rim, da bi tam, kakor je nekdanj bilo, svoj stalni sedež imel. V cerkvi šentpeterski je bila cesarica okronana. Pri tej priliki je kupil Karol v Rimu dom in ustanovil v njem hospital za Čehe. Ta pot se je cesar dalj časa mudil na Italijanskem, imel je mnogo uravnati, kar pa se ni dalo brez krvavih bojev z razbrzdanim plemstvom in upornimi mesti. Še le avgusta meseca l. 1369. se je vrnil domu, ko je bil izvedel, da se nasprotniki z novega rotijo proti njemu.

Po smrti knezaavidnickega in javorskega Bolka so pripadle njegove zemlje kroni česki; ali vendar je moral Karol napraviti sklad, da je mogel rešiti ostalino Bolkovo, na kateri so imeli različni sorodniki njegovi zagotovljene znamenite svote.

Leta 1370. se je podal cesar v Branibor, kjer si je z novega dal potrditi dedično pogodbo od mejnega grofa Otona, ki je po smrti brata svojega Ludovika začel misliti o tem, da bi dal raje zemlje svojim sorodnikom, s katerimi se je bil med tem zmiril, kakor Karolu, kateremu so vsled pogodbe pripasti imele.

Tega leta je zasnužil cesar sina svojega kralja Vaclava z Johano, hčerjo vojvodo bavarskega Albrehta. No, ker sta bila oba še premlada, poročena sta bila še le čez 6 let.

Zveza, ki se je bila ta čas proti cesarju zvezala, nekaj po nezadovoljnih knezih državnih, nekaj po neprijaznosti sosedov Karolovih, katerim se je pridružil tudi v Avinjon se povrnivši papež, razpadla je sama ob

sebi, ker je smrt vmes segla. Umrli so namreč kmalu drug za drugim Kazimir, kralj poljski, papež Urban V in mogunški nadškof Gerlah, Ludovik, kralj ogerski pa' ki je tudi bil v tej zvezi, imel je dela čez glavo na Poljskem, kjer je postal naslednik svojega tasta Kazimira. Na papežovo stolico je bil povišan Gregorij XI., prijatelj Karolov, in mogunški nadškof in izborni knez je postal cesarju udani Jan de Ligne.

Leta 1371. je cesar na gradu Karlsteinu zelo obolel, tako da zdravniki niso vedeli nikamor naprej. No, je vendar okreval.

Naslednjega leta se je po prizadevanji papeževem dognalo prijateljsko sporazumljenje med cesarjem Karolom in Ludovikom ogerskim in poljskim, ki je obljubil dati eno hčer drugemu sinu cesarjevemu Sigismundu, kar se je pozneje res zgodilo.

Po tem je mejni grof braniborski Oton vkljub obnovljeni dedični pogodbi poklical k sebi bratana svojega, Friderika bavarskega, z oroženo močjo, imenoval ga za naslednika in dal mu priseči zvestobo od stanov deželnih. Cesar mu je napovedal vojsko, ki pa nič ni odločila, zato je sklenil primirje na dve leti. Kedar je primirje izteklo, peljal je cesar osebno močno vojno nad Otona, in ker se le-ta ni mogel upirati nadmoči Karolovi, bil je prisiljen odreči se svoji zemlji. Za nekako odškodovanje je prejel nekaj posestev českih v gorenji Falci. Cesar je koj vzel v posest mejno grofijo braniborsko ter jo na prošnjo stanov, kakor poprej Šlezko in Lužice, spojil s kraljevino česko. Ali ker je bila ta zemlja zavoljo zanikarnosti poprejšnjih vladarjev vsa zanemarjena, skrbel je Karol na vso moč o tem, da bi jo spravil v pravi red, kar se je mu v malo letih tako dobro sponeslo, da sočasni pisatelji teh malo let ne morejo prehvaliti. (Dal. prih.)

Zabavne stvari.

Popotne črtice.

Spisuje političen sitnež.

(Dalje.)

V Moravčah sem uže znan, tudi to vem, da se moram vselej, kedar pridem, oglasiti pri gospodu dekanu, častitem možu, katerega sem začel spoštovati uže pred 26 leti, ko sem ga slišal v frančiškanski cerkvi o porcijunkuli s prižnice in sem mu kot kamniški „klostermuc“ s silnim ponosom kot prvi ministrant pri maši stregel. Takrat mi je bil uzor duhovnika, vzvišen, da sem se ga zmiraj spominjal z velikim spoštovanjem in nekakim občutkom, kakoršnega bi mogel vzbuditi mi vsaj škof. Morda prečastitemu gospodu dekanu s tem mojim vnetjem za njegovo osobo in duhovensko zmožnost ne bo vstreženo, ker poznam njegovo ponižnost, pa naj mi odpusti te vrstice! Saj bo vedel, da mladeniški spomini ne ugasnejo, kakor tudi materni poduki ne. Meni je bil zmiraj vzor, čeravno ga potem veliko let nisem videl; še le v deželnem zboru kranjskem sem ga zopet zagledal, pač nekoliko postaranega, pa vendar še krepkega moža in vseskozi narodnega poslanca. Žalibog, da je moral pozneje zavoljo starosti odpovedati se poslanstvu. Prepričan pa sem, da bo narodu našemu ime Toman ostalo ravno tako v spominu, kakor ime uže umrlega dr. Tomana, brata mu po imenu in druga v deželnem zboru kranjskem.

Toraj k gospodu dekanu v farovž, „če ne, bom tepen“. Ta pot bi bil pa tepen še bolj gotovo zavoljo nekaj družega, če bi ne bil šel v farovž, ampak morda kam drugam, kjer so mi bila vrata tudi odprta. Po

nekakih „koneksijah“ in drugih „eventualitetah“ (da pišem novoslovensko „elegantno“) je bilo ta večer tamkej neko meni priklenjeno bitje, kateremu se v navadnem življenju žena pravi, ki pa ni nadloga — Bog varuj to zapisati! No — kaj bom dalje pravil? Hvala Nežiki za večerjo, ki mi je potolažila želodec, katerega sem uže ves dan za norca imel. Po vrhu pa me je še razveselila po mnogournem duhovenskem poslu uže utrujena, pa vendar mila in prijazna postava gospoda dekana še o pozni uri; stari gospod je moral pa iti potem še v cerkev. To je delo, za katero je plača le na onem svetu.

Da sem dobro spal, se samo po sebi razumi. Proti jutru me pa zbudi pritrkovanje (ker bil je ravno Marijin praznik). Jaz zvonove rad poslušam, posebno če fantje tako dobro znajo pritrkovati, ko moravški. Zvonovi so tudi še dokaj lepo ubrani, le veliki (B-H) je nekoliko zabuhel, mora pretenak biti. Ko je pritrkovanje nehalo, zopet zaspim in ko me jutranji k maši vabeči zvon zbudi, lije dež v curkih.

Dež! Popotnemu človeku je dež ravno tako neprijeten, kakor bolna noga ali prazna mošnja. Gospod dekan se mi pač smeje, češ, saj smo pod streho, ali jaz ne maram strehe, ker sem se namenil na pot. Ob desetih je bila maša in pri tej sem z veseljem poslušal gospoda dekana petje in govor ter zapazil, da mu duh ni opešal, čeravno glas ni več tak, kakor mu je bil l. 1855. v Kamniku.

Po maši sem si nekoliko ogledal Moravče. Je prav lepa vas, hiše čedne, ljudje umni in prijazni, nekateri še nekako gosposki. Cerkev stoji na obširnem prostoru, kakor kak „dom“, ne kmalu kje tako, ima dva zvonika in je tudi znotraj lepo zala. Le to moram opomniti, da če bi bili Moravčani ponosni in — recimo — tudi bogateji in voljneji za to božjo hišo, bi bila morda še lepša. Pa Bog varuj, da bi jaz kaj zabavljaj! To moram pa vendar reči, da mi obnašanje tistih „pobožnih“, med katerimi sem jaz bil nad zakristijo, ni bilo ravno všeč; zdelo se mi je, da maše niso slišali, pridige pa ne poslušali. Je pa tudi res bilo več polgosposkih sukenj in dolgih hlač, pa tudi nekaj ženskih klobukov vmes. Ne vem, od kod to?

Kosilo je bilo živahno, častita gospoda kaplana, čeravno zelo vtudena po svojem blagem poslu, sta bila prijetna, kratkočasna in duhovita družnika. V tem pa je bil dež nehal in jaz sem hotel na vsak način naprej, akoravno ne zavoljo družbe. Toraj je gospod dekan vkljub mojemu ugovarjanju dal napreči. Zahvala, pozdrav in konjiča potegneta nas.

Nas? Res je tako bilo. Za enega človeka, če tehta prav čez 80 kil, sta dva konja preveč, ženske se pa tudi rade vozijo; zato smo na voz sedli štirje (s kočijažem vred), jaz, da grem naprej, a oni trije, da se potem peljejo nazaj, ko dospemo tje, do kamer ima peljati voz mene. Da je bila med nami tudi moja „boljša polovica“, se razumi samo ob sebi.

Kako smo se vozili! Nekoliko od Moravč naprej je stala in tekla voda čez in čez, da ceste še videti ni bilo. Jaz sem se tu in tam uže po vodi vozil, da nam je v voz prišla, zato se tudi tu nisem bal nič hudega, posebno ker je naš kočijaž tako trdno in čvrsto vajeti držal. In res smo prišli srečno čez kalno vodo, potem se zavili v grič, kjer sta po slabi, po dežji raztrgani poti oba konja imela dosti vleči na vzgor in potem zopet zadržavati voz na vzdol, da se nismo prekucnili. Pa naš Tone je imel trdne roke.

Ta cesta — ali marveč pot — se vije med hribi po klancih navzgor in navzdol, kakor so sploh pota po tem kraju. Ob nji so vasice ali vsaj posamezne hiše; to so hribovci, kakor jim dolinci pravijo. Hiše so